

تربیت، شناسایی و حمایت از دانشمندان شجاع و متعهد

امید کوکبی زندان اوین، تهران، ایران

برای مراسم اهدای جایزه آزادی و مسئولیت‌پذیری علمی انجمن پیشرفت علوم آمریکا

۲۴ بهمن ۱۳۹۳

American Association of Advancement of Sciences, 2014 Freedom and Responsibility Award

افتخار بزرگ و ارزشمندی برای اینجانب است که از طرف انجمن پیشرفت علوم آمریکا به عنوان برنده جایزه آزادی و مسئولیت‌پذیری علمی در سال 2014 انتخاب شده‌ام. برای دانشجوی جوان فیزیک اتمی Atomic Physics که مجدانه در جریان پویای تحصیل و جدیدترین تحقیقات تجربی روز در رشته اپتیک و فوتونیک Optics and Photonics مشغول است، اسیر شدن طولانی مدت در زندانی که بر اساس هیچکدام از معیارهای حقوقی نیست و نه به نفع منافع ملی ایران و نه منطبق با موازین بین‌المللی و پذیرفته شده سیاسی و حقوق بشری است برای من شوک دردناکی است. اما همین مساله هم برای خودم و هم برای کسانی که نظاره‌گر چنین رفتارهای غیر حقوقی هستند هر چند پرهزینه اما بسیار آموزنده بود و امیدوارم که نتایج و درس‌هایی برای بیداری و هوشیاری آنها داشته باشد تا در آینده چنین رفتارهایی در هیچ جای جهان تکرار نشود.

من با استفاده از این تریبون مقدس اعلام می‌کنم که به شهادت دفاعیات خودم و وکیل محترم من و رای برائتی که دیوانعالی کشور صادر کرد تمام اتهامات وارده بر من کذب بوده و با اعمال فشارهای امنیتی دوباره توسط دادگاه تالی رای دادگاه عالی رد و مجددا حکم ده سال زندان من تایید شد. دادگاهی که قاضی اش جزو چند قاضی شناخته شده ای است که همه می‌دانند مستقل نیست و بسیاری از احکام فرمایشی را در شعبه او و چند قاضی دیگر تایید می‌کنند و اعتبار قوه قضاییه و اکثریت قضات کشورمان را لکه دار می‌کنند. من کشورم را دوست دارم. ایران ما سرزمینی است با تمدن کهن و فرهنگی والا و من هیچگاه قدمی به زیان چنین ملتی بر نمی‌دارم. من فقط یک پژوهشگر علمی بوده و هیچگونه عملکرد و دیدگاه سیاسی نداشته‌ام اما برای مجبور کردنم به همکاری در نهادهایی که دلخواهم نبودند و به سود ایران و جهان عمل نمی‌کردند چنین حکم غیرعادلانه ای صادر کردند و از من خواستند با همکاری در راستای پروژه های هسته منظور نظر ایشان را بپذیریم یا تحمل ده سال زندان. بدیهی است که تعهد اخلاقی و علمی من حکم می‌کند که تحمل رنج های زندان برای شخص من و خانواده ام بهتر از تحمیل رنج به جامعه بشری است. این گروه حتی توانستند راه تظلم خواهی های من به همه نهادها و مقامات بالاتر را سد کنند تا گشایشی در وضعیت من به وجود نیاید.

سخنان کوتاهی که در اینجا خواهم آورد نکات جدیدی نیستند و قبلا نیز توسط افراد بنامی بیان شده‌اند. منتها شوخی تاریخ irony در اینجاست که باید بارها هزینه داد و بارها و بارها این حرف‌ها برای همه تکرار شود تا نه تنها به فراموشی سپرده نشوند، بلکه آنها را به پایبندی عملی و مستمر به آنها گوشزد نمود. حضور همه جانبه علوم و تکنولوژی در جهت بهبود وضع تمامی زوایای زندگی انسان و متأسفانه تکیه دولت‌ها و مخصوصاً دولت‌های مستبد و ضد بشری بر آنها برای کسب، حفظ و اعمال قدرت خود اهمیتشان را به خوبی نشان می‌دهد. دانشمندان در هسته این ابزار دو لبه زندگی و مرگ قرار دارند و می‌توانند نقش بنیادی در جهت‌گیری کاربرد آن داشته باشند. دوست دارم در ادامه این موضوع در بخش اول به دو نکته اشاره کنم. نکته اول در مورد مسئولیت دانشمندان در قبال تاثیر کارهای آنها بر روی جامعه و آینده بشریت است، همچون مادری که از کودک‌زاده خود حفاظت کرده و در قبال تربیت صحیح آن احساس مسئولیت می‌کند. این مسئولیت دست

نگهداشتن آنها از هر گونه همکاری در پروژه‌هایی است که برای بشریت مخرب است می‌تواند مربوط به تسلیحات کشتار جمعی، تخریب محیط زیست، سواستفاده از علم در مسائل ایدئولوژیک و اطلاع رسانی علمی غلط و گمراه کننده برای سواستفاده دولتها و شرکتها باشد. این نکته مساله‌ای است که خودم سعی کردم نقشی کوچک در آن داشته باشم و از انجام آن خرسندم که امیدوارم تمام دوستان دانشمندم در هر جایی از جهان به آن به دقت گوش سپرده و در عمل به آن متعهد باشند.

هر چند که گفته شد این مساله فقط به مسائل نظامی و تسلیحات کشتار جمعی محدود نمی‌شود، می‌توان صحبت‌های پروفیسور هانس بته، Hans Bethe برنده جایزه نوبل فیزیک و از اعضای اصلی پروژه منهنن Manhattan در سالگرد پنجاهمین سال هیروشیما را به تمامی موارد مخرب برای بشریت بسط داد که:

"از تمامی دانشمندان در تمامی کشورهای جهان درخواست میکنم که از کار کردن در زمینه ابداع، توسعه، ارتقا و تولید بیشتر سلاح‌های هسته‌ای و در همان راستا دیگر سلاح‌های کشتار جمعی نظیر سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیکی اجتناب کرده و دست بردارند."

نکته دوم که با زندگی در میان زندانیان سیاسی، عقیدتی و امنیتی در این چهار سال آموختم، حمایت از دانشمندان، مهندسان و اهل فنی است که از جنبه اصول اخلاقی و انسان دوستی تخلفات دولت‌ها و نهادها را برای عموم و نهادهای پیگیری کننده بر ملا میکنند، تا نه تنها مردم از عملکرد نادرست آنها آگاه شوند بلکه با واکنش مناسب از آنها جلوگیری کنند. این افراد عمدتاً مورد غضب متخلفان قرار می‌گیرند و هزینه‌های سنگینی را متحمل می‌شوند، لذا نیازمند حمایتند.

جوزف رتبلات Joseph Rotblat فیزیکدان و برنده جایزه نوبل صلح سال 1995 به زیبایی این مساله را بیان میکند که:

"هدف برخی تحقیقات دولتی یا صنعتی گاهی پنهان نگاه داشته میشود و اطلاعات گمراه کننده‌ای در معرض عموم قرار می‌گیرد. این موضوع باید وظیفه دانشمندان باشد که چنان تخلفاتی را افشا کنند. "افشاگری تخلفات" باید بخشی از خصوصیات یک دانشمند باشد. این کار ممکن است منجر به برخی اقدامات تلافی جویانه علیه آنها شود، هزینه‌ای که شخص باید بابت اعتقادش بپردازد. این هزینه ممکن است بسیار سنگین باشد..."

در همین راستا در ارتباط به این دو نکته پیشنهاد میکنم که انجمن‌های علمی و حقوق بشری ضمن تقویت و گسترش حمایت‌های سابق و جاری خود در این زمینه، با یکدیگر سازمان یا نهادی جهانی را تاسیس نمایند تا با ایجاد بزرگترین شبکه از دانشمندان جهان اولاً با آموزش اصول اخلاقی علمی از خطرات محتمل ناشی از سواستفاده از پیشرفتهای علم و تکنولوژی علمی در تربیت دانشمندان شجاع، متعهد و بشردوست بکوشند و ثانیاً از دانشمندان که به خاطر تعهد به دو نکته بالا در معرض خطر قرار دارند حمایت کنند. قطعاً این موضوع فقط مربوط به دانشمندان زندانی نیست بلکه به هر دانشمند، مهندس یا اهل فنی مربوط می‌شود که به خاطر عدم همکاری در پروژه‌های مخرب برای بشریت یا افشای تخلفات علمی و تکنولوژیکی در تحقیقات و تولید آسیب‌پذیرند.

بخش دوم صحبت من در مورد تعهد دانشمندان به اشاعه هر چه بیشتر آگاهی عمومی توسط خود دانشمندان در مورد دلایل اتفاقات طبیعی بزرگ و کوچک در جهان است. البته این موضوع بدیهی از اهداف اصلی علوم امروز است. آنچه من را مجبور کرده تا بر آن تاکید کنم این است که متأسفانه همچنان بخش بزرگی از مردم جهان در جوامعی زندگی می‌کنند که تحت تاثیر تبلیغات و آموزشهای متعصبانه عقیدتی، خرافات قدیمی و یا روزمرگی ناشی از سطحی‌نگری و ناامیدی است. عدم آگاهی از واقعیت‌های علمی و اعتماد به باورهای غلط حتی در سنین بالا باعث می‌شود آنها مورد سواستفاده‌های گوناگون آن سودجویان قرار گیرند و خدا و دین و آموزه‌های انسانی پیامبران را هم به نام خدا و دین به بازی بگیرند.

در زندان به چشم خودم شاهد بوده‌ام که اطلاعات غلط و آمیخته با خرافات شدیدی بین افرادی از جامعه وجود دارد که وقتی با نقش مهم و تاثیرگذار قبلی یا بعدی در کنار هم قرار می‌گیرد بسیار وحشتناک است. بنابراین یکی از کارهای بسیار مهم در زندان از نگاه خودم ارائه دوره نشست‌های بین گروه‌های مختلف درباره پیدایش جهان Origins of Universe است که فوق العاده نیز مورد توجه قرار گرفت. همین قضیه بسیار دلگرم کننده است چرا که نشان می‌دهد افراد مسئولیت‌پذیری که هیچگاه در معرض آموزش علمی صحیح قرار نگرفته اند در صورت ارائه این مباحث از طرف افراد مورد اعتماد علمی به شدت به تصیح نظرات خود علاقه‌مندند.

در نهایت پیام من به دانشمندان به خصوص دانشمندان هم سن و سال خودم این است که جایگاه علم و دانشمند بسیار بالاتر و قدرتمندتر از آن است که در خدمت فعالیت‌های ضد بشری، تثبیت پایه‌های دیکتاتورها و یا تحکیم بنیانهای خرافه و تعصب قرار گیرد. دانشمندان برای این بالیده می‌شوند که دردی از دردهای بشریت را تسکین دهند و به بقای نسل انسان کمک کنند. شما در هسته قدرت برای کمک به بشریت قرار دارید پس شجاعانه و متعهدانه به مسوولیت‌های انسانی خود عمل کنید!